

27.9.2022

Poronhoitolain 53 §:n mukaiset neuvottelut hallituksen esityksen luonnoksesta vuoden 1923 luonnonsuojelulain nojalla perustettuja kansallispuistoja, luonnonpuistoja ja eräitä luonnonsuojelualueita koskevien lakien muuttamisesta: Mallan luonnonpuisto

Kokousaika: 27.9.2022 klo 13.30-15.00

Kokouspaikka: Teams

Osallistujat:

Ilona Latsa, YM, erityisasiantuntija
Roosa Kellokoski, YM, asiantuntija
Jenni Korhonen-Pereira Coutinho, YM, hallitussihteeri
Anni Kuoppamaa, YM, korkeakouluharjoittelija
Juha Tornensis, Käsivarren paliskunnan poroisäntä
Anni-Kristiina Juuso, Käsivarren paliskunta

Asialista:

1. Neuvottelun avaus ja järjestäytyminen

Avattiin kokous klo 13.32.

Sovittiin, että paliskunnan toimittamat kommentit korjataan edellistä neuvottelua koskevaan pöytäkirjaan. Valmis pöytäkirja toimitetaan paliskunnalle.

2. Osallistujien ja neuvotteluedellytysten toteaminen

Todettiin, että ympäristöministeriön neuvotteluedellytykset ovat olemassa,

Todettiin, että paliskunnan neuvotteluedellytykset ovat olemassa.

3. Asialistan hyväksyminen

Hyväksyttiin asialista.

4. Mallan luonnonpuistoa koskevat lakiehdotusluonnokset, YM

Ympäristöministeriö toimitti perjantaina 23.9. Mallan luonnonpuistoa koskevan luontokartoituksen tiedot, pykäläluonnokset ja niiden perustelujen luonnokset paliskunnalle katsottavaksi.

Lain 4 a §:n 1 momentista on nyt poistettu kokonaan maininta siitä, että poronhoito tulisi toteuttaa luontoarvojen turvaamisen rajoissa. Pykälän 2 momenttia on aikaisemman keskustelun jälkeen kehitetty niin, että Metsähallitus voisi rajoittaa porojen laiduntamista, mikäli se olisi välttämätöntä lajien ja luontotyyppien turvaamiseksi. Poronhoidon rajoittaminen tulisi toteuttaa niin, että

vaikutukset olisivat laajuudeltaan ja kestoaltaan mahdollisimman vähäisiä. Ennen rajoitustoimia tulisi arvioida mahdollisista rajoitustoimista aiheutuvat vaikutukset. Saamelaisten perinteinen tieto olisi mukana rajoitusten suunnittelussa. Paliskunnalle ja saamelaisyhteisölle olisi varattava tilaisuus ottaa kantaa selvitykseen. Säännösluonnos on muotoiltu uuden luonnonsuojelulain hoito- ja käyttösuunnitelmaa koskevan 57 § sekä uuden kaivoslain 38 §:n vaikutusten arviointia ja osallistumismenettelyä koskevien säännösten pohjalta.

Lausunnolle lähetetystä lakiluonnoksesta oli jäänyt pois säännös, jonka mukaan luonnonsuojelulain 51 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun riistaeläimen poistamiseen on oikeus paliskunnan osakkaalla ja luvansaajan tähän tarkoitukseen erikseen nimeämällä henkilöllä kotikunnasta riippumatta. Tämä on nyt lisätty esitysluonnokseen.

Mallan osalta ei edelleenkään sallittaisi turvekammien rakentamista, riekon ansapyyntiä, marjastusta ja sienestystä. Ympäristöministeriön näkemyksen mukaan näiden osalta säilytettäisiin nykytilanne, sillä Malla on luonnoltaan erityislaatuinen ja pinta-alaltaan huomattavasti pienempi kuin muut saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevat kansallis- ja luonnonpuistot. Ihmislähtöinen kulutus pyritään luonnonpuistossa pitämään mahdollisimman vähäisenä. Riekon ansapyynnin osalta maa- ja metsätalousvaliokunta on edellyttänyt metsästyslain uudistuksen yhteydessä, että jatkossa luonnonpuistojen osalta ei säädettäisi metsästyspoikkeuksia ja voimassa olleet poikkeukset kumottaisiin. Kevossa ja Sompiolla riekon ansapyynti jätettiin tuolloin poikkeukseksi. Tässä esityksessä ansapyynti poistettaisiin Sompion osalta, koska metsästyslainsäädäntö sallii riekon ansapyynnin vain Utsjoen, Inarin ja Enontekiön kunnissa.

5. Keskustelu ja paliskunnan näkemykset

Käsivarren poroisäntä Juha Tornensis totesi, että Mallan puiston tuntumassa on näkynyt lakkojen poimintaa ja riekkojen pyyntiä. Valvonta ei ole kovin suurta alueella. Suurpetojen poikkeuslupien saaminen on hankalaa, sillä ennen lupaa tulee olla Natura-arvioinnit tehtynä. Lähinnä ahma, ilves, merikotka ja maakotka aiheuttavat vahinkoja Mallan alueella. Merikotkia on runsaasti, niitä saattaa olla kymmeniä vasovien porojen yläpuolella. Poikkeuslupapyynti ei kuitenkaan taida koskea merikotkaa. Muualla kuin Mallan alueella on haettu ahman poistolupia Natura-alueille, ne on kuitenkin evätty. Tilanne on hankala.

Ympäristöministeriön edustaja Ilona Latsa tarkensi, että ahma on Mallan alueella Natura-alueen suojeluperuste, minkä vuoksi sen pyynti edellyttäisi Natura-arviointia. Ilves ei ole Mallan Natura-peruste, joten sen poisto olisi mahdollista Metsähallituksen luonnonsuojelulain 51 §:n mukaisella poikkeusluvalla sekä riistakeskuksen luvalla. Uuden luonnonsuojelulain 51 §:n 3 kohta koskee vain riistaeläinlajien yksilöiden poistoa eli ei siten maa- tai merikotkaa.

Käsivarren paliskunnan edustaja Anni-Kristiina Juuso totesi Mallan luonnonpuiston lakiesitysluonnoksen 4 a §:n 2 momentin sisältävän ristiriidan uuden luonnonsuojelulain 50 §:n 5 momentin kanssa. Uuden luonnonsuojelulain hallituksen esityksen sivulla 182 puhutaan lähinnä luonnontutkimukseen liittyvistä syistä, mutta sivulla 342 mainitaan myös muut erityiset syyt. Tulisi selventää, mitä lakiesitysluonnoksen 4 a §:n viittaus luonnonsuojelulain 50 §:n 5 momenttiin tarkoittaa.

Juuso totesi lisäksi, että on hienoa, että 4 a §:ssä otetaan yhteismenettely huomioon. Kuulostaa kuitenkin erikoiselta, että ensin todetaan yhteistyö, mutta viimeisessä virkkeessä todetaan, että

paliskunnalle on varattava tilaisuus ottaa kantaa selvitykseen. Juuso tiedusteli, mitä tämä tarkoittaa ja mitä selvityksellä tarkoitetaan.

Latsa totesi, että 4 a §:ssä on tarkoitus täsmentää luonnonsuojelulain 50 §:n 5 momenttia. Rajoitustoimia voitaisiin uuden luonnonsuojelulain mukaisesti tehdä tutkimuksellisesta tai muusta erityisestä syystä. Täsmennetään tämän esityksen perusteluihin, että kyseessä on muu erityinen syy eli lajien ja luontotyyppien turvaaminen. Pykälän muotoilussa on seurattu kaivoslain esityksen mallia. Selvityksellä tarkoitetaan arviointia siitä, millä tavalla rajoitustoimet vaikuttaisivat saamelaiden oikeuteen kehittää kieltään ja kulttuuriaan. Pykälää voi olla tarvetta täsmentää. Esitetty muotoilu tarkoittaisi kuitenkin sitä, että paliskunta ja saamelaisyhteisö olisivat mukana vaikutusten arvioinnissa, ja arvioinnin valmistuttua olisi vielä tilaisuus ottaa valmiiseen selvitykseen kantaa.

Juuso totesi, että 4 a §:ä voisi vielä täsmentää niin, että yhteydestä luonnonsuojelulain 50 §:n 5 momenttiin ei tulisi epäselvyyttä. Muuten tämä kuulostaisi hyvältä. Toisena asiana Juuso kysyi, voisiko pykälään täsmentää vielä FPIC-periaatetta, joka on kirjattu myös uuteen luonnonsuojelulakiin. FPIC ei tarkoita kuulemistä tai neuvottelua, vaan perustuu alkuperäiskansan itsemääräämisoikeuteen ja on kokonainen prosessi. Kysymys on siitä, mitä maalla tehdään ja miten sen kanssa eletään, joten alkuperäiskansalla tulee olla oikeus ottaa kantaa asiaan. Ennen suunnittelua otetaan alkuperäiskansa mukaan heidän ehtoillaan mukaan ja prosessin aika, tapa, paikka sekä edustaja ovat alkuperäiskansan omissa käsissä. FPIC:ä sovelletaan koko prosessin loppuun asti. Yhteistyö parantaisi valtaväestön ja alkuperäiskansan yhteiseloä nyt ja tulevaisuudessa. Mikäli varataan vain tilaisuus lausua mielipide, tilanne menee helposti siihen, että "saitte sanoa tai ette ehtineet lausua määräajassa". Saamelaisilla on kokemusta siitä, että todellisuudessa ei olla päästy vaikuttamaan. Päätösvaltaa tulisi säilyttää paikallistasolla. Koko Suomen itsenäisyyden ajaksi Mallasta on tehty luonnonpuisto, joka halutaan säilöä. Paikallisten painolastia saataisiin poistettua paremmin sillä, että, jos löytyisi vielä enemmän yhteistyötä tukeva sanamuoto.

Juuso totesi, että ympäristöministeriön toimittaman hallituksen esityksen perusteluissa on nostettu Lapin ELY-keskuksen lausunto perusteluteksteihin. Lausunnossa todetaan Mallan tilanteesta esimerkiksi, että porojen vaikutus "on todennäköistä". Juuso kysyi, miksi esitykseen lisätään tietoa, josta ei ole varmuutta. Julkisuudessa vallalla oleva näkemys on ollut jo pitkään, että poro on pahasta. Metsähallituksen raporttikaan ei todista kiistattomasti, että poro olisi aiheuttanut merkittävää heikentymistä Natura-luontotyypeille. Valokuvia on otettu eri jalansijoilta ja eri aikoihin, niillä ei ole todistusarvoa. Ilmastonmuutos tuntuu koko ajan Mallassa. Lisäksi tunturiluonto on ilmastonmuutoksesta huolimatta joka vuosi erilainen. Poron pahuuden alleviivaaminen on kiistanalaista. Juuso tiedusteli, mitä Excel-taulukossa tarkoittaa maininta "ihmistoiminnan aiheuttama".

Latsa totesi, että lain 4 a §:n 2 momenttiin täsmennettäisiin kyseessä olevan luonnonsuojelulain 50 §:n 5 momentin mukainen erityinen syy. Lisäksi pohditaan vielä, miten pykälään olisi mahdollista muotoilla enemmän yhteistyötä tukevaksi. Luontotietojen osalta Latsa totesi, että lain säädösperusteluteksteissä on tuotu esille Lapin ELY-keskuksen lausunto siksi, että ELY-keskukset ovat Natura-sääntelyä valvova viranomainen. Luontoinventointien Excel-kirjausten osalta ihmistoiminta viittaa tässä tapauksessa porolaidunnukseen. Ekologien asiantuntijanaikemus on, että muutokset johtuvat nimenomaan porolaidunnuksesta ja sen mukaisesti lakiesitystä on kirjoitettu. Ilmastonmuutos on kuitenkin myös yksi syy miksi poronlaidunnuksen toivotaan Mallassa

säilyvän kohtuullisella tasolla. Laidunnus estää ilmastonmuutoksen myötä lisääntyvää pusikoitumista ja porolaidunnuksesta on apua luontotyyppien säilyttämisessä.

Juuso tiedusteli, voisiko tarkennuksen tehdä hallituksen esityksen perusteluihin erityisen syyn osalta. Latsa totesi, että syy täsmennetään säännöskohtaisiin perusteluihin. Yhteistyötä koskevan kirjauksen osalta Juuso ehdotti, että pykälämuotoilu tehtäisiin Metsähallituksen päätöksentekoa velvoittavasti niin, ettei asiaa vain päätetä ylhäältä käsin. Tornensis halusi täsmentää, että ulkopuolelta tulevat määräykset aiheuttavat sisäisiä ristiriitoja paliskunnassa. Asiaa olisi parempi ratkoa yhteistyössä.

Juuso totesi, että marjastus, sienestys, turvekammit ja riekon ansapyynti ovat tärkeitä periaateasioita. Kun puhutaan saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksista Suomessa, ei mitään kolkkaa saisi unohtaa. Käsivarressa on kokemus siitä, että saamelaisten oikeudet unohdetaan. Jos perustellaan, että toiminta on osa saamelaisten kieltä ja kulttuuria, tulisi voida miettiä koko saamelaisten kotiseutualueella. Ympäristöministeriö perustelee vuoden 1993 valiokuntalausunnolla ansapyyntiin kieltä Mallassa. Jos halutaan olla sisäisesti koherentteja ja konsekkventteja, pitäisikö Kevon ja Sompion kohdalla ansapyyntiä perustella jotenkin muuten kuin saamelaisten kielellä ja kulttuurilla, jos Mallan kohdalla saamelaisuus ei ole peruste.

Latsa kertoi ymmärtävänsä paliskunnan näkemyksen hyvin. Ei lähdetä muualla muuttamaan perusteluita saamelaisten oikeuksien osalta. Mallan kohdalla perusteena on ollut mm. Mallan luonnonpuiston pieni pinta-ala.

Juuso toisti, että kyseessä on vaikea ja vakava periaatteellinen kysymys. Saamelaisoikeudet on nähty aina itäpainotteisesti. Mallassa keskusteltu vain poroista. Juuso piti tärkeänä, että Mallan osalta perusteltaisiin yksityiskohtaisesti, mistä Mallan nykytilanne johtuu. Esimerkiksi ympäristöministeriö perusteli v. 1993 valiokuntalausunnolla riekon ansapyyntikieltoa Mallassa. Tunnustettaisiin, että Mallalla on samat oikeudet, mutta alue halutaan pitää luonnontilaisena. Latsa pahoitteli, että Mallalle kuuluvia saamelaisoikeuksia ei ole kirjattu perusteellisemmin esitykseen. Sovittiin, että asia lisätään hallituksen esitysluonnoksen perusteluihin.

Tornensis kertoi, että kaikki rajoittavat tekijät luovat tukaluutta. Se on rasittanut paliskuntaa todella paljon, erityisesti johtohenkilöitä, jotka joutuivat aikoinaan neuvottelemaan asiasta ja painimaan asian kanssa. Olisi hyvä, jos tilanne olisi mahdollisimman väljä ja ei luotaisi paineita. Tornensis kertoi, että tekisi mielellään ansoja ja poimisi lakkoja Mallassa, mutta saavutetut edut on menetetty jo ajat sitten. Juuso lisäsi, että Mallan oikeudet ovat kaikkinsa iso kysymys. Mallaan ei ole haluttu kirjata, että periaatteessa riekon ansapyynti, turvekammit ym. olisivat mahdollisia. Ulkopuoliset eivät ymmärrä, että pienellä alueella kumulatiiviset vaikutukset kohdistuvat suoraan olemassa olon mahdollisuuksiin sekä kielen ja kulttuuriin kehitykseen. Juuso huomautti, että Käsivarren saamelaiset eivät ole valmiita luopumaan näistä oikeuksista, mutta ympäristöministeriö on nähnyt asian mahdollisena jo ennen lausuntokierrosta.

Sovittiin, että kirjataan erimielisyys asiassa. Ympäristöministeriöstä täydennettäisiin esitysluonnoksen perusteluita.

Juuso pohti uuden luonnonsuojelulain ekologisen kompensaation sisällyttämistä esityksen 4 a §:ään. Pykälässä on Metsähallituksen rajoittamisoikeus. Ei voi olla niin, että poro ja yhteisön kulttuurinen kivijalka väistyvät aina. Esimerkiksi nyt Kilpisjärven kylän laajeneminen on merkittävä asia. Myös ilmastonmuutos etenee. Juuso pohti, että jos jotain täytyisi rajoittaa, voisiko valtio

tehdä ekologisen kompensaaion eli korvaavan maan löytämisestä poroille Käsivarressa. Juuso kertoi esimerkin Salmivaarasta, joka oli kesäisin poroille tärkeä paikka. Metsähallitus myi maat kunnalle, ja nyt paikalla on huviloita. Metsähallitus osti rahoilla luonnonsuojelualueita Etelä-Suomesta. Käsivarren paliskunta pakotetaan koko ajan väistymään, näin ei voida jatkaa. Juuso muistutti myös FPIC-prosessin tärkeydestä.

Latsa totesi, että ekologisen kompensaaion mahdollisuutta ei ole pohdittu tässä asiayhteydessä. Ympäristöministeriöllä on tiedossa, että Mallan kysymykset ovat huomattavasti laajempia, kuin mitä tässä lakipaketissa on mahdollista ratkaista. Tähän liittyy mm. laidunmaiden pirstoutuminen laajemmin Kilpisjärvellä.

Tornensis kertoi, että paliskunnan alueella on enenevässä määrin Metsähallituksen toimintaa, joka oli aiemmin poissuljettua, kuten kanalintujen metsästys. Asiasta on keskusteltu. Metsähallituksen perusteena on, että lupia on pakko myöntää ihmisille, joilla ei ole pyyntimahdollisuutta muilla kuin valtion mailla. Olisi hyvä, jos Käsivartta rauhoitettaisiin enemmän. Tämä on yleisesti ongelma koko Suomen poronhoitoalueella.

Juuso painotti, että 4 a §:n muotoilun tulee korostaa yhteistyötä, niin, että sanamuoto ei tulisi ylhäältäpäin. Ympäristöministeriöstä todettiin, että luonnonsuojelulain 55 § ja 57 §:t antavat yleisvahvistuksen saamelaisien oikeuksille. Arvioidaan vielä, voitaisiinko säännökseen tuoda yhteistyötä lisää esiin. Pykäläluonnoksen muotoilussa on huomioitu uuden luonnonsuojelulain hoito- ja käyttösuunnitelman vuorovaikutusprosessi sekä perinteisen tiedon hyödyntäminen. Uuden kaivoslain mukaisesti paliskunnalla olisi oikeus ottaa kantaa selvityksiin. On pyritty toteuttamaan FPIC-periaatetta. Veto-oikeutta ei lakiin voitaisi kirjata.

Juuso avasi FPIC-periaatteen sisältöä. Kyse ei ole veto-oikeudesta. Kyse on prosessista alusta loppuun. FPIC ei Suomessa täysin avaudu. FPIC ei tarkoita sitä, että ennakkollinen suostumus haetaan vain, kun saamelaisista hankitaan perinteistä tietoa. Juuso kehotti tutustumaan YK:n EMRIP-raporttiin. Se kertoo, mitä FPIC tarkoittaa prosessin kohta kohdalta. Lisäksi uuden luonnonsuojelulain 57 §:n perusteluissa puhutaan biodiversiteettisopimuksen Akwé: Kon – ohjeistuksesta. Ohjeistuksesta voisi löytyä malli 4 a §:n 2 momentin muotoiluun. Myös Käsivarressa on ollut Akwé: Kon –ryhmiä. Osa on kokenut sen hedelmälliseksi Metsähallituksen kanssa, osa taas on kokenut, että ylhäältä päin sanellaan ehdot. 4 a §:n 2 momentin ”varattava tilaisuus” kalskahtaa siltä, että se kumoaisi yhteistyön.

Tornensis kertoi, että ulkopaikkakuntalaisten metsästysluvat sekä riistamäärät vaikuttavat poronhoitoon. Mitä vähemmän on riekkoa ja riistaa, niin poroja on vastaavasti enemmän petojen saaliina. Vaikutus ulottuu Mallaan asti, vaikka riekkoa ei saa Mallassa pyytää. Tämä on ollut ongelma laitumien keskusalueilla vuosikaudet. Samalle alueelle pyrkivät myös kaivosyhtiöt. Latsa totesi, että ministeriön käsityksen mukaan Metsähallituksen Eräpalveluiden ja Riistakeskuksen lupia myönnetään kantojen kestävyuden sallimissa rajoissa. Ei ole kuitenkaan varmuutta, kuinka poronhoidon tarpeet otetaan metsästysluvuissa huomioon.

6. Yhteisymmärryksen tai erimielisyyden toteaminen ml. jatkoneuvottelun tarve

Turvekammien, marjastuksen, sienestyksen sekä riekon ansapyynnin sallimisen osalta Mallan luonnonpuistossa vallitsee erimielisyys ympäristöministeriön ja Käsivarren paliskunnan välillä. Esityksen perusteluihin tarkennetaan, miksi turvekammien rakentaminen, marjastus, sienestys tai riekon ansapyynti eivät koskisi Mallan luonnonpuistoa.

4 a §:n 2 momentin muotoilusta on suurelta osin yhteisymmärrys. Ensimmäisen virkkeen kirjaus ”erityinen syy” täsmennetään perusteluihin. Lisäksi 2 momentin virkkeeseen pyritään vielä löytämään yhteistyötä paremmin tukeva sanamuoto.

Tornensis ja ympäristöministeriön edustajat kiittivät hyvästä keskusteluyhteydestä. Sovittiin, että jatkoneuvottelu 4 a §:n 2 momentista järjestetään torstaina 29.9 kello 8.00.

7. Neuvottelun päättäminen

Päätettiin kokous klo 15.04.